

PORTRÉK A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA TAGJAIRÓL II.

Szerkesztette
HAMZA GÁBOR

AKADÉMIAI KIADÓ

A kiadvány a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával készült.

Társszerkesztő

Deák Péter

Írta

Földi András, Hamza Gábor, Herger Csabáné, Képes György, Kőhalmi László,
Lengvári István, Schweitzer Gábor, Szabadfalvi József, Szabados Tamás,
Vékás Lajos

ISBN 978 963 454 908 6

Kiadja az Akadémiai Kiadó

1117 Budapest, Budafoki út 187–189. A. ép. III. em.

www.akademiai.hu

Első magyar nyelvű kiadás: 2024

© Deák Péter, Földi András, Hamza Gábor, Herger Csabáné, Képes György,
Kőhalmi László, Lengvári István, Schweitzer Gábor, Szabadfalvi József,

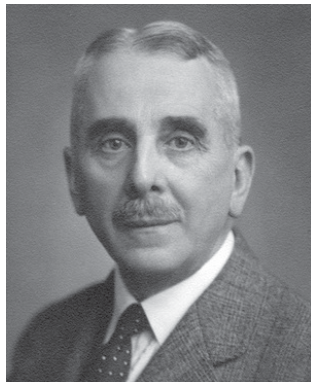
Szabados Tamás, Vékás Lajos, 2024

© Akadémiai Kiadó, 2024

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítást, a nyilvános előadás,
a rádió- és televízióadás, valamint a fordítás jogát,
az egyes fejezeteket illetően is.

Printed in Poland

Tomcsányi Móric (1878–1951), a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja

Tomcsányi Móric jogtudós, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja Temesváron született 1878. március 21-én. Budapesten hunyt el 1951. június 12-én. Tudományos munkásságának elismeréseképpen a Magyar Tudományos Akadémia 1928. május 18-án választotta levelező tagjának. Ezt követően székfoglaló előadását „Rendszert – közigazgatás – bírói jogvédelem” címmel 1928. október 15-én tartotta. Az előadás az Értekezések a Filozófiai és Társadalmi Tudományok köréből című sorozat 3. kötetében jelent meg 1929-ben. Az Akadémia rendes tagjává 1943. május 14-én választotta. Megválasztása után székfoglaló előadását „Közjog – magánjog” címmel 1943. december 13-án tartotta. Az előadás az Értekezések a Filozófiai és Társadalmi Tudományok köréből című sorozat 6. kötetében 1944-ben jelent meg. A Magyar Tudományos Akadémia 1949. évi átszervezésekor tanácskozó taggá minősítették vissza. Rendes tagságát 1989. május 9-én posztumusz állították vissza.

Tomcsányi Móric édesapja tomcsányi Tomcsányi Mór (1830–1913) jogász, Turóc vármegyei alispán, édesanyja muthnai és nagycsepcsényi Vladár Mária (1851–1922). Tomcsányi Móric testvéröccse Tomcsányi Vilmos Pál (1880–1959) jogász, politikus, igazságügyi miniszter volt.

Jogi tanulmányait a budapesti és a párizsi egyetemen végezte. 1901-ben szerzett jog- és államtudományi doktori oklevelet a Budapesti Magyar Királyi Tudományegyetemen. Jogi tanulmányai befejezését követően másfél évig ausztriai, németországi, franciaországi és nagy-britanniai tanulmányúton járt.

Hazatérése után ügyvédi vizsgát tett. 1917-ig előbb a budapesti Kincstári Jogügyi Igazgatóság, majd a Pénzügyminisztérium tisztviselőjeként dolgozott. 1917–1918-ban Turóc vármegye főispánja volt. 1917-ben lett császári és királyi kamarás. A következő évben, 1918-ban vonult vissza a közigazgatásból.

Tomcsányi Móric tisztviselői pályafutása idején, 1906-ban közigazgatási jogból szerzett magántanári képesítést, azaz habilitált a Budapesti Királyi Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karán. Több mint húsz éven át, 1922-től 1945-ig, nyugdíjba vonulásáig a magyar közjog és közigazgatási jog nyilvános rendes tanára volt az 1921-ben Pázmány Péterről elnevezett Tudományegyetemen. Két alkalommal, az 1929–1930. évi és az 1941–1942. évi tanévben a Jog- és Államtudományi Kar dékánja volt.

Az 1920-as évektől a Magyar–Jugoszláv Vegyes Döntőbíróság magyar részről delegált bírója volt. 1928-tól 1944-ig a Pázmány Péter Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karának képviselőtében a felsőház tagja volt. 1943-ban lett magyar királyi titkos tanácsos.

Tomcsányi Móric kutatási területe a közjog volt. A közjogon belül elsősorban a közigazgatási jog és az alkotmányjog kérdéseivel foglalkozott.

Tanulmányaiban a közigazgatási jog és az alkotmányjog számos kérdésével foglalkozott. Elemezte a közjog (ius publicum) és a magánjog (ius privatum) egymással való kapcsolatát. Szemléletét a klasszikus és rendszeres jogdogmatika jellemezte, de az organikus jogfejlődést valló német Történeti Jogi Iskola (Historische Rechtsschule) hatása is érvényesült munkáiban.

Tomcsányi Móric behatóan, a külföldi jogrendszerekre is kitékintve tanulmányozta a közigazgatás alapintézményeit, a közhivatalok és az állam vagyoni felelősségét, a különböző szintű államhatalmi és önkormányzati rendeletek jogerejét, az egyesületi jogot, a rendészeti közigazgatási szervezet, valamint a gondnokság és gyámság intézményét.

Igen alapos jogi tudását és szakértelmét a törvényhozói munkában is hasznosította. Testvéröccse, Tomcsányi Vilmos Pál igazságügyi minisztersége idején hozzájárult az I. világháború után az 1920. évi közigazgatási reformhoz. Közreműködött a tanácsköztársaságot követően az alkotmányosság helyreállításáról és az állami főhatalom ideiglenes rendezéséről szóló 1920. évi I. törvény előkészítésében. Előadója volt ezenfelül az országgyűlési képviselők választásáról szóló 1925. évi XXVI., a felsőház jogkörének szabályozásáról szóló 1926. évi XXII., valamint a kormányzói jogkör kiterjesztéséről szóló 1937. évi XIX. törvénycikkelyeknek.

Kiemelendő, hogy Magyarország közjogi rendszerét összefoglaló monográfiája 1926 és 1943 között öt – ezek közül négy átdolgozott, bővített és kiegészített – kiadást ért meg.

Elnöke volt a Magyar Jogász Egylet közjogi szakosztályának, valamint a Nemzetközi Légijogi Bizottság (Comité Juridique International de l'Aviation) magyar csoportjának. Tagja volt továbbá 1939 és 1944 között a Magyar–Német Társaság igazgatótanácsának.

Tomcsányi Móric aktív részt vállalt a Felsőoktatási Egyesület munkájában, melynek 1944-ig alelnöke is volt. A ma már sajnos csak szűk körben ismert Felsőoktatási Egyesület Medveczky Frigyes (1855–1914) kezdeményezésére jött létre 1911-ben a francia Société de l'Enseignement Supérieur mintájára. Az egyesületnek a hazai felsőoktatási intézmények 350 nyilvános rendes tanára volt tagja. Medveczky Frigyes a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja volt, aki jogi tanulmányokat is folytatott a budapesti tudományegyetemen. Meg kell még említenünk a Magyary Géza kezdeményezésére 1922 őszén létrejött ún. Tudománymentő Bizottságot is, melynek mintájául a hasonló funkciót betöltő németországi szervezet (Notgemeinschaft der Deutschen Wissenschaft) szolgált. A Tudománymentő Bizottság elnöke Apponyi Albert (1846–1933), a Magyar Tudományos Akadémia nagy tekintélynek örvendő igazgatósági tagja volt. A bizottság három éven át működött. A Felsőoktatási Egyesület és az ún. Tudománymentő Bizottság feladata elsősorban a minőségbiztosítás volt a súlyos anyagi természetű gondokkal küszködő hazai tudományos élet területén.

Tomcsányi Móric a magyar és a nemzetközi közjog és közigazgatási jog igen sokoldalú, kiemelkedő ismerője, művelője a XX. század első évtizedeiben a magyarországi jogászok, különösen a közjog és a közigazgatási jog művelői körében az egyik legnagyobb tekintélynek örvendő jogtudósnak számított. Igen széles körre kiterjedő, számos jogintézményt elemző munkái a XXI. század első felében is jelentős értéket képviselnek.

Hamza Gábor

Tomcsányi Móric főbb munkái

A vagyoni felelősség elve a közigazgatásban: Az állam (közhivatalnokok) vagyoni felelősségének rendszere. Budapest, 1905; *Önkormányzat és decentralizáció.* Budapest, 1911; *A közigazgatási jogviszony.* Budapest, 1912; *Magánjogi elemek a közigazgatási jogban.* Budapest, 1912; *Jogerő a közigazgatási jogban.* Budapest, 1916; *A közjog és magánjog határa.* Magyar Jogi Szemle 1926; *A magyar közigazgatási jog alapintézményei.* Budapest, 1926; *Magyar közjog (Alkotmányjog).* Budapest, 1926; *A magyar közjog.* Budapest, 1926 (további négy átdolgozott, bővített, kiegészített kiadás); *Rendészet, közigazgatás, bírói jogvédelem.* Budapest, 1929; *Magyarország közjoga.* Budapest, 1932; *A magyar közigaz-*

gatási és pénzügyi jog. Különös szakigazgatási rész. Budapest, 1933; *Jogi oktatás, közigazgatási képzés, közigazgatási minősítés.* Budapest, 1937; *Az alkotmányreformról.* Budapest, 1937 és *Közjog – magánjog.* Budapest, 1944.

Felhasznált irodalom

Tomcsányi Móric: *A magyar közigazgatási jog alapintézményei.* Előtanulmány: Patyi András – Koi Gyula: „Becsületes törekvéssel, lelkiismeretesen és szeretettel írtam.” Bevezető tanulmány Tomcsányi Móric közigazgatási jogtudományi alpmunkájának reprint kiadásához. Államtudományi klasszikusok 5. Budapest, 2017.